

Синтаксическая функция уточняющих членов, независимо от того, чем они выражены, совпадает с синтаксической функцией контаминантов: *В конверт были вложены хрустящие пакетики, и оказались в них не порошки, а крючки с колечками, и такие крючки, каких мне видеть не доводилось – позолоченные, с резвым загибом и беспощадным отгибом* (В. Астафьев). *Я еще не знал, какой он: легковой, или полторка, или трехтонка, или, может быть, "студебеккер", но это безразлично – главное, автомобиль, и свет, и люди, и, как и следовало ожидать, я спасен, я не останусь замерзнуть в этой заснеженной черноте!* (В. Солоухин). Местоименно-союзный контаминант **который** уточняется с помощью сочетания указательного местоимения, категориально соотносительного с именем существительным, и придаточного предложения. Контаминанты *когда, зачем, почему, где, куда, откуда* могут уточняться и именами существительными, и наречиями, а также словосочетаниями: *Где больше – на вынужтом, вынесенном на дорогу, или в складе – не разобрать* (В. Распутин). *Лукашин понимал, зачем притащилась его благоверная: ради него* (Ф. Абрамов). *И, в общем-то, понятно, почему упала: весна* (Ф. Абрамов). Если уточняется сочетание контаминанта с глаголом *делать*, то уточняющим членом может становиться глагол или словосочетание, в котором главным словом является глагол: *Иногда я старался представить, что она там делает: читает или, быть может, умирает от тоски и одиночества* (В. Солоухин).

Рассмотрев местоименно-союзные контаминанты, мы пришли к выводам, которые отличаются от традиционного взгляда. Слова *кто, что, какой, каково, который, чей, сколько, насколько, где, куда, откуда, как, когда, зачем, почему, отчего* необходимо вынести за рамки местоимений, так как они представляют собой особый лексико-грамматический класс. В них в одном звуковом комплексе представлены признаки как местоимений, так и союзов. Многие контаминанты выполняют в предложении те же синтаксические функции, что и омонимичные им вопросительные местоимения. Речь идет о прономинально-конъюнкциональных контаминантах *кто, что, сколько, где, куда, откуда, когда, зачем, почему, отчего*. Отличия наблюдаются в функционировании вопросительных местоимений *какой, который* и соответствующих контаминантов.

Источники и литература

1. Сидоренко Е.Н. Части речи и контаминанты в современном русском языке (к постановке проблемы) // Русское языкознание. – К.: Вища школа. – 1982. – Вып. 4. – С. 58–64.
2. Гвоздев А.Н. Современный русский литературный язык. – М.: Просвещение, 1973. – Ч. 1. Фонетика и морфология. – 432 с.
3. Русская грамматика: В 2-х т. – М.: Наука, 1982. – Т. 1. – 783 с.
4. Сидоренко Е.Н. Очерки по теории местоимений современного русского языка. – К., Одесса: Лыбидь, 1990. – 147 с.
5. Перетрухин В.Н. Проблемы синтаксиса однородных членов предложения в современном русском языке. – Воронеж: ВГУ, 1979. – 208 с.

Кличко С.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕРІОДИКИ КРИМУ (1945–1960 рр.)

Дослідження історії розвитку періодичних видань кримського півострову сьогодні привертає увагу все більшої кількості науковців. Проте єдиної праці, яка б систематизувала ці матеріали поки що немає. До того ж обрання періодів або тематичної спрямованості дослідження є доволі вибірковою. Багато статей та наукових дисертацій присвячено розвитку періодичних видань національних меншин. До цієї теми звертались І. О. Богданович, В. Ю. Ганкевич, Г. З. Юксель, Н. В. Яблоновська тощо. Н.В. Яблоновська також у рамках своєї монографії „Етнічна преса Криму: Історія та сучасність” досліджувала тему «Зародження української преси в Криму», в межах якої розглядала спроби організації кримської української преси з початку 20 ст. до наших днів. Дослідниця розглядає і період 1945–1960 рр., констатуючи, на жаль, відсутність української періодики у той час. А про вихід з 1 листопада 1955 р. по 15 грудня 1959 р. газети «Радянський Крим», а з 1959 р. «Кримської правди» українською мовою автор говорить: «... крім української мови, нічого в цих виданнях не вказувало на відроджену етнічність: будучи органами Кримського обкому КП України й облради, ці газети цілком повторювали зміст своїх радянських газет-близнючок...» [7, с. 210].

Мета цієї статті – визначити місце кримської періодики 1945–1960 рр. у загальному процесі розвитку періодичних видань, виявити характерні ознаки, притаманні виданням півострову у зазначений період. Серед першочергових завдань слід виділити такі: дослідження основних тенденцій розвитку періодики, систематизація даних про пресу 1945–1960 рр., визначення особливостей кримських видань цього періоду та їх класифікація.

Велика Вітчизняна Війна внесла свої корективи у всі сфери життя. Незважаючи на технічні труднощі, у післявоєнні роки розвиток журналістики на кримських теренах переживає доволі бурхливий період: з'являються нові видання, відновлюють свою роботу газети, яким тимчасово довелося призупинити свою діяльність. Ентузіазм та емоційний сплеск після історичної перемоги разом із керівною політикою партії створювали міцний ґрунт для розвитку місцевої публіцистики.

Серед питань, які щоденно висвітлювалися в пресі післявоєнного десятиліття, незмінною залишалась

міжнародна проблематика. У першу чергу це були цикли статей, присвячених показу всесвітньо–історичного значення розгрому гітлерівської Германії та фашизму. У зв'язку з поширенням світової системи соціалізму радянська журналістика стала постійно висвітлювати і пропагувати соціальні, економічні, культурні досягнення країн соціалістичної співдружності, детально розповідати про національно–визвольні рухи в різних регіонах світу.

Діяльність радянської преси в роки перших післявоєнних п'ятирічок характеризується використанням багатьох форм масової роботи. Застосовувалися такі вже перевірені форми масової роботи, як виїзні редакції, громадські рейди тощо.

Ще однією характерною особливістю даного періоду є існування так званого робсьількорівського руху. Це явище зародилося ще в 90–х рр. 19 ст., проте масовості воно набрало лише в 1918 р. завдяки діяльності газети „Правда”. А після XX з'їзду КПРС рух розвивається з новим розмахом. Робкори та сількори виступали на сторінках газет зі своїми повідомленнями та пропозиціями, критикували усе, що заважало будівництву „нового життя”.

Проблемно–тематичний комплекс виступів засобів масової комунікації в післявоєнне десятиліття розвивався в цілому тим самим напрямом, що і в 30–ті роки: боротьба за виконання і перевиконання п'ятирічних планів, детальна розповідь про введення в обіг нових промислових підприємств, висвітлення ходу сільськогосподарських кампаній, підтримка різних форм соціалістичних змагань, поширення передового досвіду новаторів та раціоналізаторів, розвінчання світового імперіалізму і т.д.

Протягом 1945–1960 рр. на кримських землях виходило 29 видань журнального типу та 34 газети. Усі видання можна класифікувати у три основні групи: партійна періодика (журнали „Блокнот агітатора” / „Блокнот агітатора”, „Атеїст”, газети „Знамя труда”, „За Родину” тощо), літературно–художні та публіцистичні видання („Советский Крым”, „Крым” та ін.), збірники („Праці”) наукових товариств і організацій („Труды государственного Никитского Ботанического сада им. В. М. Молотова”, „Труды Крымского филиала Академии наук СССР”, „Известия Крымского педагогического института им. М. В. Фрунзе” тощо).

Варто наголосити на тому, що на теренах Криму видавалися і часописи з вузькоспеціалізованою професійною журналістською тематикою. Таким був бюлетень Оргбюро Кримського обласного відділення Спілки журналістів УРСР „Журналист”. Лише два номери цього видання побачили світ, проте і вони мали велике значення для розвитку теоретичних засад кримської журналістики та практичної діяльності журналістів півострову на післявоєнному етапі.

Період розвитку періодичних видань з 1945 по 1960 роки характеризується доволі високим рівнем однотипності, як у виборі тем, так і способах їх розкриття. В різних районах країни видавалися безліч газет, які, по суті, мало чим відрізнялися одна від одної. Підкорення ідеалам та завданням партії – основна причина загальноюваності якісного розвитку преси. Натомість кількісні показники, що проявлялися в високих тиражах та у створенні великого числа районних та міських газет, залишали серйозні сподівання щодо стрімкого розвитку засобів масової інформації.

Ідейна відданість – ось чим керувалися редактори газет у творенні нових номерів. Основні принципи радянської преси, які домінували в 1945–1960 рр. були: партійність, висока ідейність, правдивість, народність, масовість, наявність критики та самокритики в пресі.

Принцип партійності виражався в ідейному зв'язку журналістів з партією та народом. Газети виступали одним з найважливіших засобів ідеологічного, політичного та економічного виховання та організації мас. Загальносуспільне значення преси полягало в необхідності підйому народу в боротьбі за нові успіхи комунізму. Принциповим елементом роботи засобів масової інформації була постійна робота з читачем.

Для газетної справи характерним було те, що переважна більшість масових газет виступали як органи партійних комітетів. Очевидним залишається і той факт, що уся преса підкорялася керівництву згори. Протягом 40–50–х рр. влада видала понад 50 офіційних документів, які регулювали зміст та форму подачі матеріалів на шпальтах радянської періодики. Нижче наведений короткий перелік найважливіших постанов, що стосувалися саме газетної справи: 1) 24 січня 1952 р. ЦК ВКП(б) приймає рішення „Про заходи щодо покращення районних газет”; 2) 19 липня 1952 р. – прийнятий документ „Про заходи щодо покращення міських газет”; 3) 6 червня 1958 р. ЦК ВКП(б) приймає постанову „Про покращення висвітлення в радянській пресі та на радіо життя соціалістичних країн”; 4) 9 січня 1960 р. – прийнятий документ „Про задачі партійної пропаганди в сучасних умовах”; 5) 19 листопада 1958 р. ЦК ВКП(б) приймає постанову „Про неправильну практику передруку в місцевих газетах творів на пригодницькі та фантастичні теми”.

Таким чином, ці офіційні документи повністю регламентували діяльність газет, контролюючи усі сфери їх роботи: від вибору теми до написання самого матеріалу. Постанови чітко вказували на недоліки газет („Районные газеты слабо выполняют свою работу, состоящую в том, чтобы на основе пропаганды политики и мероприятий партии и правительства, опираясь на конкретные близкие и понятные факты из местной жизни, идейно–политически организовывать и воспитывать население...” [6, с. 213]) та детально описували першочергові напрямки роботи редакційних колективів. Так, в документі від 24 січня 1952 р. зазначалося, що необхідно, аби зміст номеру районної газети складався з передової статті на злободенну тематику, написаної живою, зрозумілою мовою; з кореспонденцій та заміток про роботу колгоспів, МТС, промислових підприємств тощо; з матеріалів, які висвітлюють позитивний досвід та методи праці новаторів виробництва; з листів колгоспників; з інформації про життя районів та областей країни. Крім того, газети мали щотижнево подавати огляди ТАРС про міжнародні події.

Отже, робота газет була достатньо обмеженою урядовими постановами. Індивідуальна талановитість редакторів рідко давала про себе знати зі сторінок періодики. Майстерність могла проявлятися лише у мистецтві володіти словом. Проте і тут часто автори вдавалися до використання кліше та штампів.

Фактично, 1945–1960-ті рр. можна охарактеризувати як час повного панування партійної цензури. Партійні структури, органами яких була переважна більшість засобів масової інформації, використовували не лише державну, але й інші види цензури – суспільний, економічний тиск, спираючись в усьому на такі громадські організації, як Спілка журналістів, Спілка письменників тощо [1, с. 39]

У Криму в 40–50-х роках існували 5 газет, які мали обласне та міське значення („Крымская правда” / „Кримська правда”, „Радянський Крим”, „Крымский комсомолец” / „Кримський комсомолец” та „Курортна газета”), 5 міських видань („Красное знамя”, „Знамя коммунизма”, „Слава Севастополя”, „Победа”) та 26 районних газет. Більшість районних газет були створені ще в 30-х роках. У формуванні заголовкових комплексів таких видань був покладений принцип використання основних лозунгів того часу («Вперед к коммунизму», «За высокий урожай», «За Родину», «Слава труду») та партійної термінології («Красное знамя», «Знамя коммунизма»).

Якщо говорити про „мовне обличчя” газети післявоєнного періоду, то воно створювалося на основі численних скорочень, суспільно–політичної лексики, військової термінології тощо. Наявні в періодиці того часу лозунги, гасла та заклики підкреслювали агітаційну спрямованість засобів масової комунікації. На шпальтах газет 1945–1960 рр. широко використовується так звана воєнна метафора.

Серед організацій, які мали найбільший вплив на розвиток післявоєнної періодики Криму, слід відмітити Кримське відділення Спілки письменників СРСР. Саме з його лав виходили професіонали, які, вже маючи досвід у літературній справі, збагачували і журналістику півострова. У 1948 р. творчий злет кримських літераторів набув найвищої точки – вийшов перший номер літературно–художнього альманаху Кримського відділення Спілки радянських письменників „Крым”.

У сфері формування кола професійних журналістських кадрів слід виділити дві основні тенденції: продовження після війни діяльності письменників-фронтників в сфері періодичних видань та поява на сторінках тогочасних газет матеріалів, написаних пересічними людьми, зайнятими у різних галузях господарства.

Якщо говорити про етнічну пресу на теренах Криму у 1945–1960 рр., то можна констатувати той факт, що вона була позбавлена права на існування. Сталося це внаслідок проведення політичних дій, спрямованих проти національних меншин, що мешкали у Криму. Після примусового виселення кримських татар, болгар, вірмен, німців, греків та ін. півострів фактично втрачає на довгий час і таку особливість, як етнічна преса.

Таким чином, проблеми, які висвітлювалися на сторінках тогочасних газет та журналів повністю відповідали інтересам керівної партії та регламентувалися її постановами. Офіційні документи про діяльність преси накладали суттєві обмеження у доборі тематики статей та загального формування політики видання в цілому. Проте навіть в такій ситуації кримські журналісти та публіцисти намагалися створити якомога ширшу та цікавішу систему періодичних видань. Крім партійно-пропагандистських газет та журналів на території півострову видавалися часописи літературно-публіцистичного спрямування та видання, які розкривали суть діяльності та результати досліджень провідних науково-дослідних інститутів Криму. Важливим недоліком періодики 1945–1960 рр. була практично повна відсутність україномовних видань, спричинена неготовністю аудиторії сприймати їх та відсутністю української школи публіцистики в Криму.

Використана література:

1. Ворошилов В. В., Журналистика: Учебник. – Спб.: изд-во Михайлова В.А., 1999. – 304 с.
2. Дегтярёв П. А., Вуль Р. М. У литературной карты Крыма. – Симферополь: Крым, 1965. – 400 с.
3. Кузнецов И. В. Советская журналистика первых послевоенных пятилеток (1946–1958 гг.). – М., 1984. – 192 с.
4. Новогонья летопись: по страницам крымских газет // Крымская правда. – 1960. – 1 января, №1 (10946). – с.1 – 2.
5. Овсепян Р. П. В лабиринтах отечественной журналистики. Век XX. — М., 1999. – 400 с.
6. О партийной и советской печати, радиовещании и телевидении. Сборник документов и материалов. Составитель Л.С.Климанова. – М.: Мысль, 1972. – 638 с.
7. Яблоновська Н. В. Етнічна преса Криму: Історія та сучасність. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2006. – 312 с.